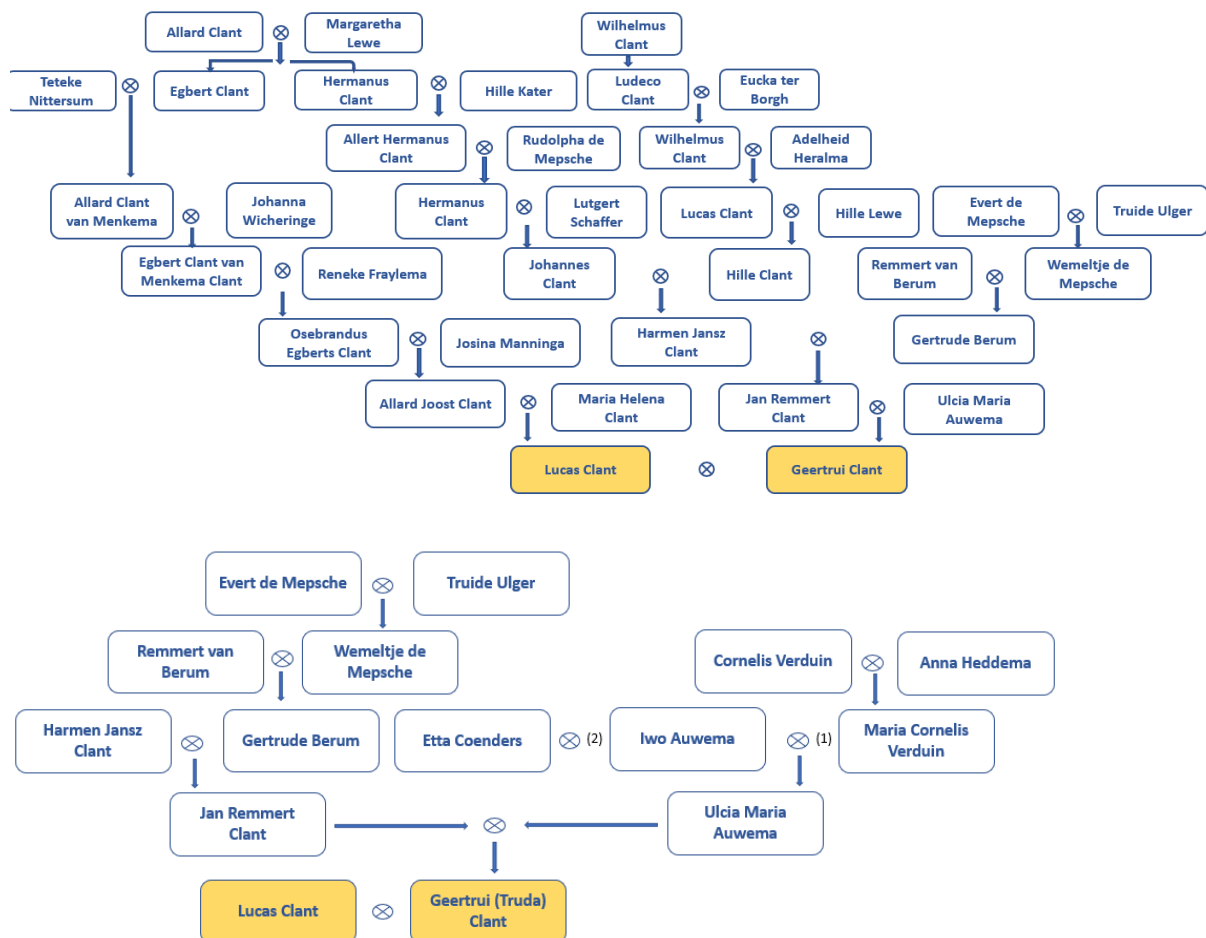

De schaking van Truda Clant

Albert van der Kaap

Wie denkt niet, als hij leest dat een meisje door een man is geschaakt, ach wat romantisch. Maar was de schaking van Truda Clant in 1667 wel zo romantisch?. De omstandigheden van haar schaking hadden meer weg van een economisch misdrijf dan van een liefdessprookje. Ingewikkelde familierelaties spelen in dit verhaal een belangrijke rol, daarom is dit artikel¹ gelardeerd met een aantal schema's.

Geertrui (Truda) Clant werd op 11 juni 1654 in Grijpskerk gedoopt als dochter van Ulcia Maria Auwema en Jan Remmert Clant van de Ayckemaborg. Zij bleef enig kind en werd al zeer jong wees, toen haar beide ouders binnen twee jaar na haar geboorte stierven, haar vader in 1655 en haar moeder het jaar daarop. Dit gegeven, het zijn van enig kind en op jonge leeftijd wees, zorgde voor heel wat perikelen in de familie.

¹ De informatie van dit artikel is grotendeels afkomstig van twee websites: <https://www.databankschakingen.nl/etta-coenders-tegen-de-voogden-van-haar-kleindochter-truda-clant/> en <https://www.oogtv.nl/uitzending-gemist/tv/truda-clant-een-17e-eeuwse-schaking-en-het-bezit-van-de-aykemaborg-benos-stad-43-10-11-1999/>. Op de laatste website staat ook een filmpje over de schaking.

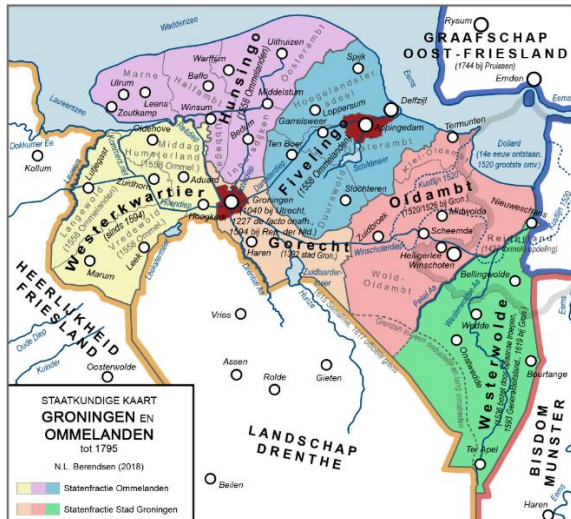
Truda was een gewilde partij, zij kon, naar men zei, een bedrag van 30.000 gulden verwachten en haar man zou heer van de Ayckemaborg² in Grijpskerk worden. Ze werd opgevoed in de Haddingestraat in Groningen door haar grootmoeder, Etta Coenders, de tweede vrouw van haar grootvader (zie schema hierboven). De peuter had haar eigen kamers en eigen personeel, maar zij was niet het enige kind in huis. Haar grootvader, Iwo, was na de dood van zijn eerste vrouw, Maria Cornelis Verduin, rond 1647 hertrouwd met Etta Coenders met wie hij nog acht kinderen kreeg, van wie vier of vijf al geboren waren toen Truda bij hen in huis kwam.

Truda kreeg drie voogden, maar haar (stief) oma behoorde daar niet toe. Bocco Ketel was een voogd van moederszijde. Reint Ubbena, stiefvader van Lucas Clant was een andere voogd.

De opvoeding van Truda was bepaald niet vrijblijvend, door de voogden was met Etta een contract gesloten. Etta ontving kostgeld en een vergoeding voor een gouvernante en een meid. Voor de kamers die Truda in Etta's huis in de stad bewoonde, ontving ze huur. De grootmoeder moest *“goede opzicht ende sorge draagen voor dese haere pupille, ten einde deselve van d'eene off ander persoon niet mooge werden misleidet ende vervoert.”*

Het jaar 1667

Om de verwikkelingen rondom de schaking in het jaar 1667, goed te kunnen begrijpen moeten we eerst een blik werpen op de politieke zaken in Stad en Ommelanden. Van oudsher was er een, zacht uitgedrukt, gespannen verhouding tussen de stad Groningen en de Ommelanden.³ Maar nu was er een politiek conflict ontstaan tussen twee partijen binnen de Ommelanden. De vertegenwoordigers uit de regio's Fivelingo en Hunsingo namen de macht over van die uit het Westerkwartier.

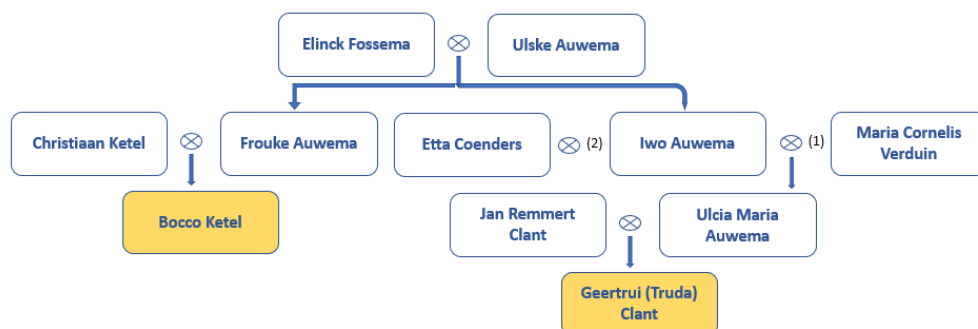

De verliezers trachtten zich aan te sluiten bij de stad Groningen, als vanouds de gemeenschappelijke vijand van de Ommelanders. De voogden van Truda bevonden zich in de twee strijdende kampen. Die van vaderszijde (Jan Remmert Clant) maakten deel uit van de nieuwe machthebbers en steunden de Ommelander zaak. Die van haar moederszijde (Ulcia Maria Auwema), waartoe de familie Coenders behoorde, waren de belangen van de stad Groningen toegedaan.

² Zie: <http://histoforum.net/borgen/Clant%20en%20de%20Ayckemaborg.pdf>

³ Zie ook de artikelen De relatie tussen Stad en Ommelanden, deel 1: 1536-176 en De relatie tussen Stad en Ommelanden, deel 2: Het 'verraad van Rennenberg' op deze website.

In het voorjaar van 1667 was het de voogden bekend geworden dat Etta Coenders Truda toch “*aen d’eene off ander hadde geëngageert, buiten derselver kennisse, wieten ende willen. Ditselve wierde dagelijcx meer ende meer gepractiseert van anderen, soo trachteden de affectiën van dese haere pupillen buiten derselver consent te gewinnen.*” Wie Etta op het oog had, is niet vermeld. Daarop besloten de voogden Truda elders onder te brengen.

Bocco Ketel was voogd van moederszijde (zie schema hierboven). Hij benaderde op 5 februari 1667 Mello Coenders en beloofde hem zijn best te doen om hem aan haar te koppelen. Als hij daarin zou slagen zou hij of een weeshuis daarvoor 8000 gulden ontvangen.

Maar ook de andere voogden gingen op zoek naar een geschikte partner. Zij kwamen terecht bij Lucas Clant,⁴ geboren in Warfhuizen en overleden op Ayckema in 1705. Hij was jonker, hoveling en grietman in Grijpskerk, lid van de Generaliteits-Rekenkamer en in 1692 lid van de Staten-Generaal. Daarnaast was hij diverse keren curator van de Groninger Academie. Hij zette zich in voor de komst van een veerdienst tussen Grijpskerk en Groningen, die – in 1674 - ook daadwerkelijk gerealiseerd werd. Tijdens het beleg van Groningen in 1672 werd hij wegens de Ommelanden als raad aan luitenant-generaal Rabenhaupt toegevoegd.⁵

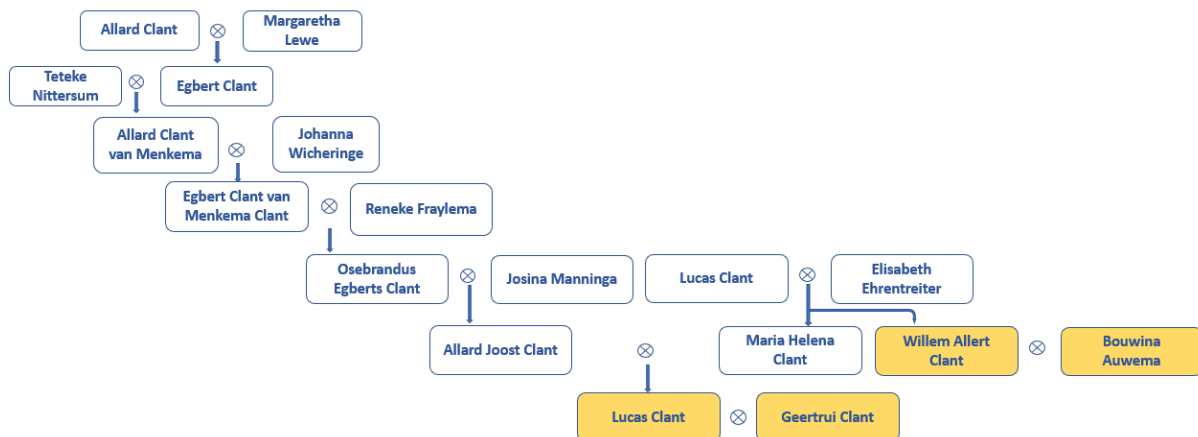
Op 18 juli 1667 gingen Lucas Clant en zijn oom Willem, die net weduwnaar was geworden, met hun koets naar de Haddingestraat. De jonkers nodigden Truda en haar zeventienjarige tante Bouwina uit voor een uitstapje naar herberg De Roode Haan aan het Reitdiep. Nietsvermoedend gaf Etta Coenders toestemming voor het uitstapje. Maar aan het eind van de dag reden ze niet terug naar de Haddingestraat maar gingen naar Spijk waar Lucas en Willem Clant woonden.

⁴ De website Databankschaking noemt Lucas een achterneef van Truida; dat is onjuist.

(<https://www.databankschakingen.nl/etta-coenders-tegen-de-voogden-van-haar-kleindochter-truda-clant/>) .

Zij hebben wel gemeenschappelijke voorouders, maar die gaan veel verder terug in de tijd (zie het schema aan het begin van dit artikel).

⁵ Zie ook Clant en de Aykemaborg.

De familie Coenders was razend en Etta ging persoonlijk naar Spijk om de meisjes terug te halen. Maar daar kreeg ze te horen dat de schaking met hun toestemming had plaatsgevonden. Vervolgens richtte ze zich tot de redger Willem Alberda om hulp, maar die was een neef van de Ubbena's en die koos dan ook de kant van Clant. Etta's broer Ludolph richtte zich tot het Groningse stadsbestuur en sprak over een criminele ontvoering. Een misdrijf waarvoor in die tijd de doodstraf kon worden gegeven. Hoewel nog bewezen moest worden of er sprake was van een ontvoering stuurde het stadsbestuur een gerechtsdienaar met zeven ruiters en twee soldaten naar Spijk om de meisjes te halen, waarbij ze zo nodig wapens mochten gebruiken. De familie Clant wachtte hun komst niet af. Truda zat inmiddels in Godlinze op een andere borg en Bouwina was gewoon weer terug in de Haddingestraat.

De tegenpartij meldde op 21 januari 1668 dat Lucas na gedurig aanhouden bereid was gevonden om Truda op te wachten, haar affectie te winnen en haar tenslotte ten huwelijk te vragen. Het plezierreisje paste volgens de tegenpartij in dit streven. Er was dus niets aan de hand. Maar volgens Nelly Tonckens, op wier gegevens dit artikel grotendeels is gebaseerd⁶, moeten we dat met een korreltje zout nemen. Zij vermoedt dat de "ontvoering" (aanhalingstekens zijn van Tonckens) door de voogden op touw was gezet om Truda uit de woning van Etta te kunnen halen en haar uit te huwelijken, nu de familie daar niet eensgezind over was. Maar of er sprake was van een schaking volgens het Ommelander Landrecht was volgens haar betwistbaar. Het desbetreffende artikel 43 bepaalde: *"Item soo wie een Jonck-vrouwe ofte een Vrouwe entschaket, dat is tegen haren willen ende tegen de wille van haer Olderren ofte voorstanderes entvoert, al geeft de selve Vrouwe ofte Jonck-vrouwe daer nae haer consent daer toe, so salmen dien nochtans straffen aen den Hals, soo verre de Vrunden voor Recht komen dagen. In gelijcken manieren sal men straffen den genen, die ander luyden kinderen om die Olderren te schatten ofte om de Kinderen te vervremden, vervoeren ofte vervoeren laten."*

Tonckens haalt drie uitspraken van Truda aan die zij gedaan heeft tijdens haar verblijf in Spijk. De eerste, van 24 juli, deed ze op verzoek van Etta Coenders. Ze beweerde dat ze tegen haar zin was weggevoerd. Op 27 juli zeiden zij en haar tante Bouwina, in het bijzijn van de predikant van Spijk en de wedman (gerechtsdienaar), dat de schaking met hun instemming was geschied. Op 30 juli

⁶ Tonckens, N., 'Een ontvoering in Stad en Lande in de zeventiende eeuw', In *Tijdschrift voor rechtsgeschiedenis* 30 (1962) 5-57. Hierin zijn ook de teksten van relevante documenten weergegeven.

vertelde Truda aan Reint Ubbena en zijn vrouw, dat ze Lucas niet als echtgenoot wenste: “Ick mag Joncker Lucas niet lijden en ick hebb’ Joncker Lucas mijn leevent niet lijden moogen”. Tonckens vindt de tweede uitspraak het meest vertrouwenwekkend.

De schaking van Truda trof de familie Coenders hard. Met haar zou immers de Aykemaborg en al haar andere bezit verloren gaan. Toen Etta en Ludolph Coenders dan ook hoorden dat alle drie de voogden achter een huwelijk van Truda en Lucas Clant stonden, waren de rapen gaar. Etta kreeg voor elkaar dat de predikanten van veel Noord-Groningse dorpen weigerden het huwelijk te sluiten. Maar het hielp niets, Truda en Lucas trouwden gewoon in het Oost-Friese Loga. Ook het stadsbestuur begon langzamerhand wat anders tegen de kwestie aan te kijken. Het kwam tot het inzicht dat er veel eigenbelang van de Coenders meespeelde. En toen Lucas Clant op 15 oktober 1668, hij woonde toen al op de Aykemaborg in Grijpskerk, om de zeggenschap over Truda’s goederen vroeg kreeg hij die.⁷

Bouwina Clant

Bouwina bleef niet lang in de Haddingestraat. Ze koos voor Willem Clant en liet zich in maart 1668 opnieuw door hem schaken. Het stel trouwde, mogelijk ook in het Oostfriese Loga. Er volgde een hooglopende ruzie tussen het stel en de familie Coenders waarbij Willem Clant Ludolph Coenders zelfs tot een duel uitdaagde. Omdat er nu overduidelijk sprake was van een schaking werd het huwelijk ontbonden en Willen werd, op straffe des doods, voor eeuwig uit Stad en Ommelanden verbannen. Bouwina werd door haar moeder onterfd.

In 1670 veranderde de stad Groningen het vonnis tegen Willem. Hij mocht terugkomen als hij maar uit de ogen van raadsheer Ludolph Coenders en diens vrienden bleef. Nog in hetzelfde jaar kreeg hij een straatverbod: hij mocht ook niet op de Grote Markt komen en in het stamcafé van Coenders. Een dag na dit verbod viel Willem Clant op de Grote Markt ene Allart Syghers aan die hem niet naar behoren had gegroet. Clant kreeg veertien dagen huisarrest en mocht daarna alleen met speciale toestemming van het stadsbestuur nog in Groningen komen.

⁷ <https://www.oogtv.nl/uitzending-gemist/tv/truda-clant-een-17e-eeuwse-schaking-en-het-bezit-van-de-aykemaborg-benos-stad-43-10-11-1999/>